

פתח דבר

בשבח והודאה להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בהכנסו של בננו היקר הת' משה נח שי' לגיל מצות, אנו מביעים תודה וברכה לבני משפחתנו, ידידנו ומכירינו, ולכל המשתתפים בשמחה אשר באו מקרוב ומרחוק.

הננו שמחים להגיש בזה למשתתפים בשמחתנו "תשורה" מיוחדת זו, ובה סקירה אודות קיבוץ נדחי ישראל - השבטים האבודים, והוראות ומענות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בענין זה. סקירה זו מובאת כאן בקשר עם שנת "הקהל" הבעל"ט, ומתוך תפילה לקיום הייעוד "קהל גדול ישוּבו הנה" במהרה בימינו ממש.

יחי אדוננו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

יוסף מנחם וחיה הרשקופ
י' אלול תשפ"ב

קהל גדול ישובו הנה

מעבר לנהרות הירדן, הסמבטיון והרי החושך הוגלו עשרת השבטים ונפוצו בכל הארצות. הרב אליהו אביחיל שם לו למטרה למצוא את אותם שבטים אבודים ולהעלותם ארצה, כאשר מהלכיו אלו זכו לאישוריו והדרכותיו הצמודות של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ברצף מכתבים ומענות קודש | **סקירה ראשונית מרתקת בצירוף מסמכים ועדויות בפרסום ראשון - "זבאו האובדים"**

"עיקר ענין ד'ויקהל" שצריך להיות תיכף ומיד ממש הוא, הקהלת כל בני ישראל ל"קהל גדול" בקיבוץ הגליות שיהי' תיכף ומיד ממש! . . העניין ד"פקודי", לא הותחל עדיין בגלוי; משא"כ (מעין) הענין ד"ויקהל" - הקהלת כל בני ישראל לארצנו הקדושה מארבע כנפות הארץ - הותחל כבר בפשטות, כפי שרואים זאת בזמננו זה, בשנה זו (וכבר כמה שנים), ועד שגם אומות העולם רואים זאת - שכמה וכמה מבני ישראל עלו לארצנו הקדושה. ואף שבכל הדורות היו כמה מישראל שעלו לארצנו הקדושה - הרי עתה הענין הוא שלא בערך לגמרי!" (ש"פ ויקהל תשנ"ב, בלתי מוגה).

...

בימי מלכותו של הושע בן אלה מלך ישראל, כמאה שלושים שנה לפני חורבן בית המקדש הראשון, הגלה שלמנאסר מלך אשור את עשרת השבטים בני ממלכת ישראל, לבד השבטים יהודה ובנימין שהתרכזו בירושלים וסביבתה תחת מלכות חזקיהו מלך יהודה.

לאחר שהגלה מלך אשור את ישראל אשורה, "וישב אותם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי" (מלכים-ב', יז, ו). בתלמוד בבלי מצינו מחלוקת אודות מקום גלותם המדויק של השבטים - "מר זוטרא אמר לאפריקי, רבי חנינא אמר להרי סלוג" (סנהדרין צד, א). גם בירושלמי מצינו מספר מקומות אליהם נאמר שהוגלו השבטים: "לשלוש גלויות גלו ישראל, אחד לפני מנהר סמבטיון ואחד לדפני של אנטיוכיה ואחד שירד עליהם הענן וכיסה אותם. כשם שגלו לשלוש גלויות כך גלו שבט ראובן וגד וחצי שבט המנשה לשלוש גלויות" (סנהדרין פ"י, ה"ד). מיקומם של השבטים מעבר לנהר הסמבטיון מוזכר גם בבראשית רבה ובמדרשים נוספים.

חלק מעשרת השבטים חזר בזמן בית המקדש הראשון, כאשר בשנת שמונה-עשרה

המזרח - הודו, אפגניסטן, פרס ועוד, והביאו עמם סיפורים מופלאים על שבטים הנמצאים בארצות מקורם שמובדלים מכל שאר האוכלוסיה, נוהגים במנהגים בולטים הנדמים למנהגים יהודיים ושרבות הראיות לכך שהינם מבני עשרת השבטים האבודים.

החל משנת תש"כ החל יהודי בשם הרב אליהו אביחיל ע"ה לעסוק בחקר עשרת השבטים האבודים במדינות המזרח, והחל לאסוף עדויות וחומר בנושא. בשנת תשל"ה הקים את אגודת "עמישב - למען נדחי ישראל" בעידודם של רבנים רבים, למען יוכל להעמיק בבדיקת נושא השבטים האבודים לעומקו. מטרתה של אגודת 'עמישב' הייתה להביא למציאתם של עוד מבני השבטים האבודים, להביא לגיור כהלכה של אנשי הקבוצות השונות שנמצאו ולהעלותם לארץ וכן להעניק סיוע לגרי צדק החיים בקהילות וכבודדים. באותם שנים עמלה אגודת 'עמישב' גם על פרסום בארץ ובעולם אודות ההיתכנות למציאתם של השבטים האבודים, על מנת להביא לפעולות ולהתעוררות הנושא בקרב יהודים ברחבי העולם.

פעילותו של הרב אביחיל כללה בירור מוצאם האמיתי של בני השבטים המדוברים, גיוס משאבים להעלותם ארצה, העלייה בפועל, וגיוסם בבית דין (-הצורך בגיוסם על אף העדויות המוכחות לכאורה ליהדותם, הינו עקב התבוללותם האפשרית עם בני עמים אחרים והתאסלמותם או התנצרותם - באונס או ברצון - במהלך השנים בידי מסיונרים. בפועל, כל צאצאי השבטים שהועלו על ידי הרב אביחיל גיורו גיור-צדק).

על נושאים אלו ועוד התייעץ, שאל וביקש הרב אליהו אביחיל את ברכתו הק' של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א - על כל צעד בפעילותה של אגודת 'עמישב', ועל כך בסקירה הייחודית שלפנינו.

...

אחד מעיקרי פעולתה של אגודת 'עמישב' היה מחקר על מקורם של "הפתנים" - שבטים הנמצאים ברחבי מדינות פקיסטן ואפגניסטן המכנים את עצמם "בני ישראל" ולהם מנהגים הדומים מאוד למצוות רבות, כמו ברית מילה ביום השמיני, קשירת פתילים בכנפות הבגד, קביעת יום השבת כיום המנוחה, גידול פאות הראש והזקן, זקנות השבט מדליקות נר לכבוד שבת ועוד. מנהגים אלו השתמרו אצלם על אף שהתאסלמו ברצון ובאונס במהלך הדורות.

גם שמות השבטים בולטים מאוד כבעלי יחס כלשהו לעשרת השבטים: הראבני (-ראובן), השינוורי (-שמעון), הלווני (-לוי), אשורי (-אשר), יוסוף סאי (-בני יוסף) ועוד. בין הפתנים ישנם גם בעלי שמות יהודיים לא שגרתיים כלל בקרב מוסלמים, כמו ישראל או שמואל.

למלכות יאשיהו הלך ירמיהו הנביא להחזיר את עשרת השבטים מגלותם, ואכן מסופר בגמרא שבאותו הזמן נהג היובל בארץ (מגילה יד, ב). היה זה כחמישים שנה לפני החורבן ובני השבטים היו אז תחת מרותו של יאשיהו מלך יהודה. לעומת זאת רש"י בסנהדרין (ק, ב) מסביר ש"הא דאמרינן בגמ' דירמיה החזיר, לא שהחזיר כולן אלא מקצתם החזיר".

בן יחסו עניי עמי

על שיבתם בחזרה של עשרת השבטים לעתיד לבוא מצינו מחלוקת תנאים: "עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה, מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים ואינן חוזרים דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר כיום הזה, מה יום מאפיל ומאיר אף עשרת השבטים שאפילה להן כך עתידה להאיר להם" (סנהדרין ק, ב). אך בירושלמי לעומת זאת מובא בפירוש כי עשרת השבטים ישוּבו, "לשלוש גלויות גלו ישראל . . וכשהם חוזרים הם חוזרים משלוש גלויות, אלו שגלו לפנים מנהר סנבטיון, אלו שירד עליהם העגן וכיסה אותם ואלו שגלו ולדפנא של אנטיוכיה" (ירושלמי שם).

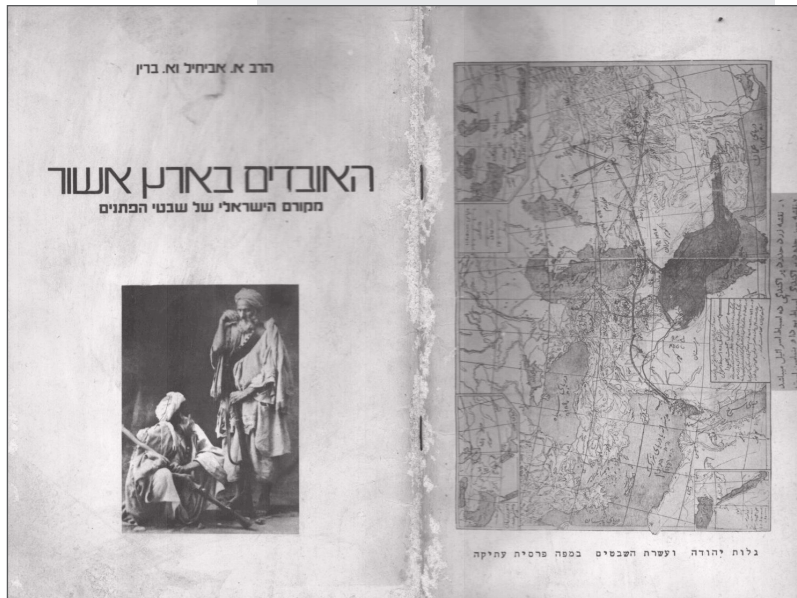
המהר"ל מבאר כי אין המחלוקת האם בכלל עתידין עשרת השבטים לחזור ("חס ושלום אין לומר שיהיה חסר שבט מישראל"), שכן כבר היו כאלו שחזרו - בימי ירמיהו. אלא מחלוקת התנאים היא בנוגע רק לאלו שלא עלו אז, האם עודם חלק מעם ישראל או שמא כבר נטמעו ואבדו (בצח ישראל פרק ל"ד). רבנו דוד תלמיד הרמב"ם סובר שלא ניתן לומר שנגזרה עליהם גזירה "שהיו אבודים מעבודת ה', כי בוודאי שהיה להם זרע, אם מעט אם הרבה אשר ידעו את ה' . . והם נדחי ישראל אשר יאסוף אותם ה' . . ועליהם נתנבא ירמיה ולקחתי אתכם אחד מעיר ושניים ממשפחה" (הובא בס' מרגליות הים לסנהדרין, שם).

"מה יענה מלאכי גוי כי ה' יסד ציון ובה יחסו עניי עמו" - "אף מעשרת השבטים באים שם, כמו שמפורש (בד"ה ב', ל) ששלח חזקיהו מלאכים בכל גבול ישראל לשוב להקב"ה" (ישעיהו יד, לב ובפירש"י).

אגודת עמישב - למען נדחי ישראל

במשך כל הדורות ניסו רבים להתחקות אחר עקבותיהם של עשרת השבטים האבודים. מראשוני העדויות על קיומן אנו יודעים מאלדד הדני - נווד מבני שבט דן שנדד במסעותיו בקרב אחיו בני השבטים ברחבי העולם ותיעדן בספר.

במהלך תשעים השנים האחרונות החלו לעלות לארץ הקודש יהודים מארצות

מאשר הנני קבלת המכ'.

ולקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי בנוסח הרב, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע: לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ככבוד ובברכת החג (חתי"ק)

בענין שבטי אפגאניסטאן - בטח מתייעצים במומחים בשטח זה."

לאחר תקופה שלח הרב אביחיל אל כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א את החוברת עצמה בצירוף מכתב בנושא, כאשר גם לכך זכה למענה מיוחד:

"ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשמ"ב

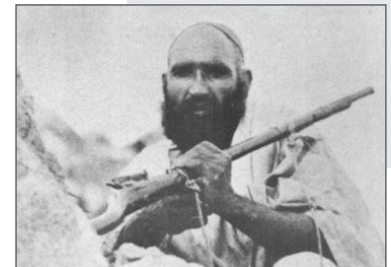
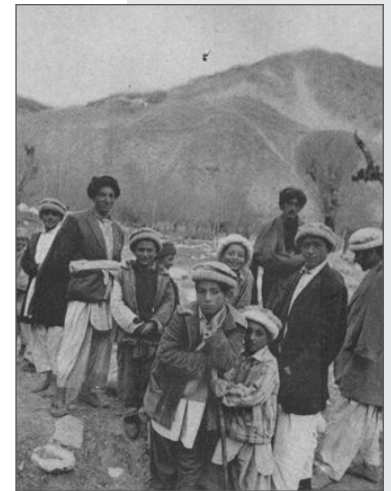
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ כו'

הרב אליהו שי'

לבד השמות והמנהגים היהודיים, בני שבטים אלו הינם גם בעלי מראה חיצוני השונה משאר בני האזור - הם גבוהי קומה ובהירי פנים וביניהם גם בעלי עינים בהירות. כל אלו ועוד גרמו לרב אביחיל לצאת במחקר אודות שייכותם האפשרית של שבטים אלו לבני ישראל.

תוצאות המחקר של 'עמישב' העלו שמקום התיישבותם של הפתנים מסתמן כאזור אליו גלו בני ישראל בגלות אשור (מעל 130 שנה לפני חורבן בית ראשון) או בבל (לאחריו), ומקורם המשפחתי אכן הסתבר בהחלט כצאצאיהם של בני עשרת השבטים.

"בענין אפגאניסטאן בטח מתייעצים עם מומחים"

את מסקנות המחקר, יחד עם עדויות

מיהודים רבים שהתגוררו באזורם של הפתנים, ערך הרב אביחיל בחוברת בשם "האובדים בארץ אשור" בה השתמש לקידום אגודת 'עמישב' ולהשגת תמיכה ציבורית בפעולותיה. מסתבר בין היתר שאת תוצאות מחקריו שלח הרב אביחיל גם אל כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

במכתב שקיבל הרב אביחיל לקראת חג השבועות תשל"ח, התייחס הרבי לשבטי הפתנים בהוספה מיוחדת בכתב-יד-קודש:

"ב"ה, ימי הספירה, ה'תשל"ח

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' הרב אליהו שי'

שלום וברכה!

לכבוד רבם של ישראל האדמו"ר מוהר"ר רבי מנחם שניאורסון שליט"א,

ברוקלין, ניו-יורק.

השלום והברכה וכל נועם ד', ברכת שנה טובה וכתובה וחתימה טובה.

קיבלתי את מכתבו מימי הסליחות תשמ"ב בענין בעיית אחינו האובדים בצפון מזרח הודו.

על פי הצעתו פנינו אל גדולי ישראל בארץ בענין.

הגאון הרב אלישיב שליט"א: תגובתו היתה שנושא זה ענין צבורי ואין רב פרטי יכול לעסוק בו צריך לפנות לרבנים הראשיים. כשנשאל מה היתה פעולתו אם הוא היה רב ראשי אולי היה שולח בי"ד להודו לגיירם שם, אם זה אפשרי. הרב הגאון קנייבסקי שליט"א הגיב: זה לא עניין בשבילי, אני לא רב, צריך לפנות לרבנים גדולים שעסקו בענין הודו.

פנינו לעוד הרבה רבנים גדולים ולא נענינו.

הרבנים הראשיים לאחר כשנה של דיונים בנושא החליטו לפנות אל הסוכנות היהודית על פי המכתב המצורף בזה.

אנו החלטנו להפנות מכתבנו למצטרפים - גדולי ישראל - לתמוך בנושא.

הננו לבקש את כתר לחתום על המכתב המצורף עם רבה הראשי של ירושלים - או לכתוב מכתב מיוחד בענין.

בברכת שנה טובה וחג שמח,

הרב אליהו אביחיל, יו"ר אגודת "עמישב".

...

על אף פנייתו אל רבנים רבים בארה"ק - כהוראת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א - לא נענה אף לא אחד מהם לעזרה, ובצר לו פנה הרב אביחיל אל הרבי שוב:

"ב"ה, ערב יום כיפור ה'תשמ"ז.

לכבוד רבנו הרב הגאון הגדול, צדיק יסוד עולם,

כקש"ת, ראש גולת אריאל, האדמו"ר מוהר"ר מנחם מענדל שניאורסון שליט"א, ניו יורק.

אחדשה"ט בכבוד רב כיאות להדר"ג שליט"א, וברכת גמח"ט ומועדים

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו בצירוף הח' האובדים בארץ אשור, ות"ח.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי, לכת"ר ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בכבוד ובברכה (חתי"ק)

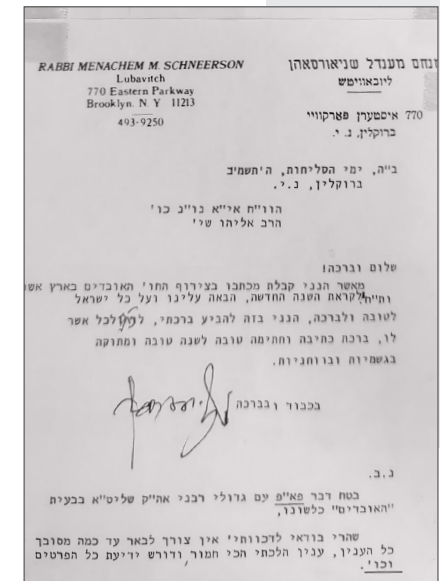
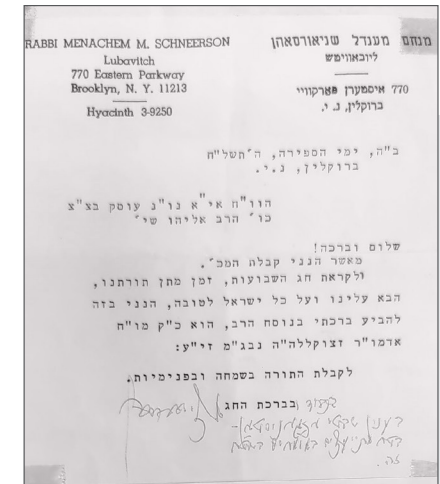
ג.ב.

בטח דבר פא"פ [=פנים אל פנים] עם גדולי רבני אה"ק שליט"א בבעית "האובדים" כלשונו,

שהרי בודאי לדכוותי אין צורך לבאר עד כמה מסובך כל הענין, ענין הלכתי הכי חמור, ודורש ידיעת כל הפרטים וכו'.

"אגודת עמישב נושאת אל רבם של ישראל בצפיה"

על שני מכתבים אלו הגיב הרב אביחיל במהלך השנים הבאות, כפי העולה מהמכתבים הבאים - בהם דיווח על קיום הוראתו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אליו בשלימות:

"ערב ראש השנה תשד"מ, ירושלים עיה"ק.

לשמחה, יקרת מכתביו הגיעני בעניין פעילותי למען נדחי ישראל ובראשם אלה המתייחסים לעשרת השבטים.

כפי שמשמע מהתלמוד הירושלמי וגם מהבבלי עיקר עשרת השבטים חיים כגויים ועשאו כגויים, ואם הם באים הם הם גרי הצדק לעתיד לבוא.

יש כיום שבט אחד המתייחס לשבט מנשה, שעליו נאמר במדרשים שיהיה הראשון לנגאלים מעשרת השבטים בזכות קבורת עצמות שאול המלך, הבאים ומתחננים לסייע בידם לשוב לתורת ישראל עמו וארצו, ומוכנים לקבל עליהם כרצון גרות. הם חיים משני צדי הגבול של הודו בורמה. מתוך ארבע פעמים שהייתי בהודו ניסיתי לעזור להם באופנים שונים וללא הצלחה של ממש. ממשלת הודו לא מאפשרת להגיע לאיזור מגוריהם בגלל המצב הפוליטי, ומאידך, להבדיל, שרי הפנים של מדינת ישראל לא מאפשרים גם לקבוצות צעירים מהם להיכנס לארץ, על מנת ללמוד ולהתגייר, ולשוב ללמד את אחיהם.

על פי דברי כ"ק פניתי אל הרבנים הראשיים פעמים רבות, וכן פניתי אל הרה"ג הרב... שליט"א וכן אל הרה"ג הרב... זצ"ל והנה מתשובותיהם: הרב... (התפלא על הפנייה אליו ואמר): "זה לא ענין לרב פלוני, לא יענו לך, צריך לפנות לרבנות הראשית". כשנשאל כיצד היה נוהג אילו היה רב ראשי? השיב, "יש לשלוח ב"ד להודו ולברר, או לגייר שם" (זה היה ב"א אייר תשמ"ג).

הרב... זצ"ל: "צריך לעשות על פי רבנים גדולים וחשובים מאד, היה פעם רב כזה, אבל הוא כבר התפטר. אני אינני רב, אינני יכול לעזור בזה, צריך לפנות לרבנים גדולים וחשובים" (דבריו ביום ז' בסיון תשמ"ג).

הרב עובדיה יוסף שליט"א, ולאחריו גם הרב הראשי הראשון לציון שליט"א הרב מרדכי אליהו, הציעו שניהם להביא את העניין בפני מועצת הרבנות הראשית. אך הרבנים הראשיים האשכנזיים התנגדו והענין אינו מתקדם...

בשנה שעברה ניסיתי לגיירם (המדובר בשלשים צעירים כאמור לעיל) עם הרב הראשי לנתניה הרב שלוש שליט"א, ומסיבות שקשה לי לפרטם העניין לא עלה, למרות שקיבל שבעה מהם לגיור.

שבט זה זועק לעזרתנו ואין לו מושיע, ואינני רואה מי מגאוני גדולי דורנו שיוכל לעמוד לעזרה מלבד כקש"ת שליט"א שעניניו ולבו לכל עניני הכלל...

יש עוד שבטים וקבוצות גדולות שנראה לי שיש לנו חובה לסייע בידם לשוב למקורם, כמו קבוצה של כשלים אלף מצאצאי האנוסים החיים באי מיורקה, שטרם התבוללו בנישואי תערובת. ועוד אחרים שגם מבקשים עזרתנו בצורה זו או אחרת...

אגודת עמישב נושאת אל רבם של ישראל בציפייתה לתשובתו, בתקוה גדולה כי ימלא בקשתה.

השוכן בציון, מקבץ נדחי ישראל, יחדש על כקש"ת ועל כל הנלווים אליו ועל כל עם ד' בהר הקודש ובגולה שנת ברכה וישועה וגאולה שלמה, ותערב נא עתירתו גם בעדי ובעד בני ביתי.

מעריצו מוקירו ומכבדו, אליהו אביחיל,
יו"ר אגודת עמישב - למען נדחי ישראל".

"כעצת הרבנים הראשיים"

לאורך כל משך פעילותו של הרב אביחיל בנושא, עמד לו לרועץ נושא מימון הפעילות המרובה. כחלק מהמאמצים לקליטת בני השבטים העולים לארץ היה זקוק לקבלת סיוע ממשרדי הממשלה ומהסוכנות, אך אלו לא נתנו ידם לסייע. אחד העצות לכך היתה לשלוח בית דין מיוחד לגיור למקומם של השבטים המעוניינים לעלות ארצה, ולאחר שיבדקו בית הדין כל מתגייר בפני עצמו ויגיירוהו גיור צדק אמיתי, יסכימו הרשויות בארה"ק לסייע מצידם בקליטת המתגיירים. מהלך זה לא עמד בשורה אחת עם דעתם של חלק מרבני ארה"ק - ביניהם הרב הראשי הרב בקשי דורון ע"ה.

הרב אביחיל פנה בנושא זה לרבנים רבים, ומספר פעמים כתב על כך גם לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, כדלהלן. מכתבו של הרב אביחיל אליו קיבל את המענה האחרון לא הגיע לידינו - אך יתכן וגם הוא אודות אותו הנושא, עליו יש לדבר "פא"פ עם גדולי רבני אה"ק שליט"א".

לצורך השגת תמיכת הסוכנות הכין הרב אביחיל מסמך הקורא להושיט יד לסיוע לאגודת 'עמישב', עליו היו אמורים לחתום רבני הערים בארץ הקודש. מספר פעמים ביקר הרב אביחיל בעיר אילת, שם נפגש עם רב העיר הרב יוסף העכט והפציר בו שיואל לצרף את חתימתו למסמך.

"באחת הפעמים", סיפר הרב העכט שיחי, "הראה לי הרב אביחיל את שני המכתבים שקיבל מהרבי, בהם ההתייחסות לעניין 'המסובך' שאודותו 'בטח מתייעצים במומחים' - מהם היה משמע שכל הענין הינו מורכב וכלל לא פשוט".

בעובדים, להפחית את הצורך בעבודה ערבית ולחזק את הישוב בגוש. קשה היה לי להחליט החלטה כזאת מבלי להתייעץ בגדולי ישראל. מאחר שלא יכולתי להדבר בעניין, למרות בקשתי, עם הרבנים הראשיים החדשים, פניתי בפאכס לאדמו"ר מלובבאביץ שליט"א, שכידוע אינני מחסידיו כלל, אבל מעריך את גדולתו ובעיקר את מסירותו לכלל ישראל, ושאלתיו את השאלות המצורפות במכתבה הנלווה. תוך שלשה ימים קבלתי תשובה בפאכס, תשובה חיובית - כפי התשובה הנלווית.

בעבר שלח אותי האדמו"ר אל גדולי רבני הארץ ואל הרבנות הראשית. גם הרב אלישיב שליט"א אחר שהפניתי אליו שאלה כתובה בענין גירום של שלשים מבני שבט זה לפני שנים, ודברתי עמו, הפנה אותי לרבנות הראשית, באומרו כי זה לא ענין לרב פרטי... לאור זה, פניתי אל המועצה של גוש קטיף והצעתי להם להביא קבוצות של 40 צעירים-ות לגוש, בהפרכי זמן, על מנת שיתגיירו בגוש תוך כדי לימודים ועבודה - יום יום. סברתי שהמקומות המתאימים ביותר למתגיירים, הם... בזה נפתח גם פתח חשוב למוסדות גיר טובים בארץ, שיחליפו את אלה שנמצאים כיום ואינם הולמים מבחינות רבות, כשחסרה בהם אווירה של תורה ויראת שמים... הנני פונה אליך, איפוא, להמליץ בכתב לשני הישובים הנ"ל... לראות בזה פעולה לאומית חיובית שתוסיף גם לגוש קטיף אמוץ חומרי ורוחני, ותפתח פתח לסידורי גיר באווירה של תורה ויראת שמים גם לגרי צדק אחרים המתדפקים על שערינו..."]

באותו הזמן, שליח הרבי לגוש קטיף הרב יגאל שיחי' קירשנזפט הגיע להתגורר ביישוב נווה דקלים ההולך ונבנה, מיד לאחר חתונתו בקיץ תשמ"ב. זמן קצר לאחר מכן נפגש עימו הרב אביחיל, יחד עם אחד מראשי השבט בגוש קטיף, וביקש את עזרתו בסידורם בגשמי והרוחני של בני שבט המנשה ביישובי הגוש. הרב אביחיל הראה את המכתבים שקיבל מהרבי, ואמר ש"הרבי כתב לנו מכתב ואתה שליח של הרבי - אתה חייב לעזור..." (הסיוע לסידורם בגוש קטיף לא הסתיים אז, וגם כיום לאחר הגירוש מגוש קטיף פועל בית חב"ד עם קהילת בני המנשה).

בעניין זה כתב הרב אביחיל לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מספר פעמים. לפנינו א' מהפעמים בהם שאל הרב אביחיל בנושא, מחודש ניסן תשנ"ג:

"ב"ה, מוצש"ק שמיני תשנ"ג.

לכבוד האדמו"ר מנהיג הדור, מו"ר הרב הגאון מנחם שניאורסון שליט"א

ברוקלין, נ"י

הרב העכט שלח אל כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א את שאלתו האם לתמוך בפעולות האמורות בחתימתו על המסמך, ועל כך קיבל את המענה:

"יעשה כעשיית הרבנים הראשיים דעתה בארה"ק". כאשר, כאמור, בין הרבנים הראשיים היו שהתנגדו למהלך ובשעתו טרם ניתן האישור לכך.

התיישבות בני מנשה בגוש קטיף

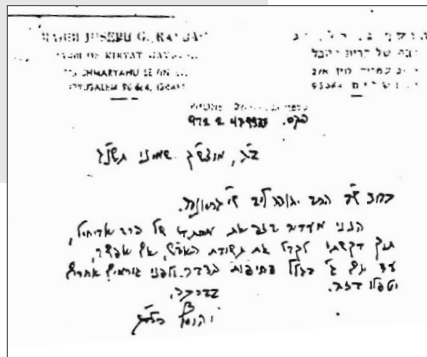
במהלך חיפושיו אחר צאצאי השבטים האבודים, מצא הרב אביחיל בצפון מזרח הודו שבט בשם 'השינלונג', ובדומה לשבטי הפתנים באפגניסטן - גם להם מנהגים רבים הדומים למנהגים יהודיים ולמצוות. המסתמן היה על פי הממצאים והעדויות שהינם מצאצאי שבט מנשה.

ואכן, לאחר אישושם של בני שבט השינלונג כצאצאי בני שבט מנשה, החל הרב אביחיל לעמול על גירום והעלאתם ארצה. ראשוני העולים לארץ היו כבר בתחילת שנות הממ"ם, והפתרון שהוצע אז להתיישבותם בארץ היה ביישובי גוש קטיף.

[את הסיבות והמעלות לשכנם דווקא ביישובי גוש קטיף העלה הרב אביחיל במכתב שכתב לידיד בעל השפעה, בו הזכיר גם את הוראותיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אליו בנושא:

"...לאור המצב הקשה בגוש קטיף, כאשר אחינו נטבחים בידי פועליהם הערבים, חשבתי שעל אגודתנו לצאת מגדרה וממטרותיה לגבי אלה המתייחסים לשבט מנשה, ולהביא כמות אנשים שתכסה את צרכיהם של החקלאים בגוש, מבני השבט... במקרה זה חשבתי שעלינו לגייר כאלף נפש. בקבוצות ובהפרכי זמן, למלא את החסר

ג. האם גיור בחו"ל עם השלמה ולימודים בארץ - בגוש קטיף, תוך תהליך עבודה וקליטה?

ד. האם להביא רווקים או משפחות, האם דווקא משפחות צעירות (גיל 30-45)?

ה. מהו המספר שכת"ר ממליץ להביא, והאם מידית או בהפרשי זמן בין קבוצה לקבוצה?

הואיל והעניין דחוף מאד כפי שכת"ר שליט"א יודע, חשוב לקבל תשובתו בדחיפות!

לכבוד חודש אי"ר הקרב ובא ברכתי הדיוט לגאולה שלמה לכלל ולפרט, לגוף ולנפש.

בכבוד ובברכה,

אליהו אביחיל, יו"ר.

[את המכתב העביר הרב אביחיל דרך הרב יהוסף רלב"ג - רבה של שכונת קריית היובל בירושלים וחבר בי"ד רבני חב"ד - לידי המזכיר הריל"ג, בו הדגיש גם הוא את חשיבותו ודחיפות המענה:

ב"ה, מוצש"ק שמיני תשנ"ג

כבוד ש"ב הרב יהודה לייב גראנער.

הגני מעביר בזה את מכתבו של הרב אביחיל, תוך בקשתו לקבל את תשובת כאד"ש, אם אפשר, עד יום ג' בגלל דחיפות הדבר. ולפני גורמים אחרים יטפלו בזה.

בברכה, יהוסף רלב"ג.

המכתב הוקרא בפני כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על ידי המזכיר, שהעביר את המענה בחזרה דרך הרב רלב"ג - בתוך שלושה ימים (ביום מלאות שנתיים

השלום והברכה וכל נועם ד',

כזכור, הנני עוסק בהחזרת נדחי ישראל לעמם ולארצם.

א. בגלל המצב הקשה בגוש קטיף נתבקשתי לעיין באפשרות העלאתם של משפחות משבט המתייחס לשבט מנשה, החיים בגבול הודו בורמה. השבט מונה כמיליון נפש ובאופן כללי נראה שכולם היו רוצים לעלות לארץ.

ב. בגלל מיסיונרים הועבר השבט לנצרות לפני למעלה ממאה שנה, אך גם כיום יש יהדות. כ-5000 מהם חיים ביהודה, המזרח ליחידת החלה לפני ימינו.

כשלושים שנה מבלי השפעה חיצונית.

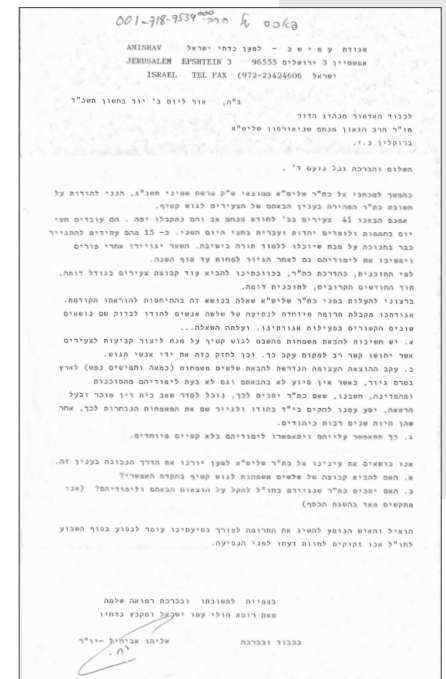
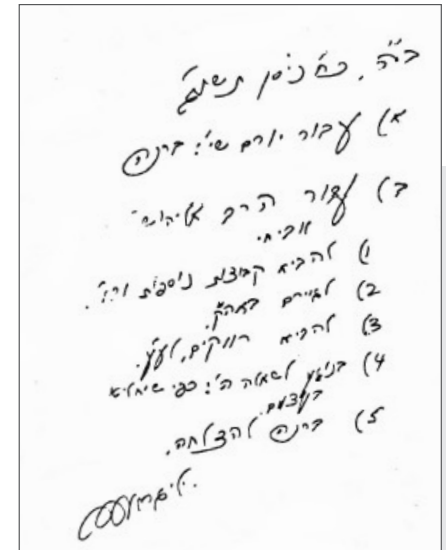
ג. אגודתנו הביאה לארץ כשלושים נפש ויש מהם שחיים כבר בארץ שלוש שנים, ורובם למעלה משנה. לפי המצב הנוכחי הם גרי צדק במשמעות מלאה. ומלבד משפחה אחת אנו מרוצים ממצבם.

ד. רוב העולים מהם הם צעירים וצעירות הלומדים תורה במכון תורני לבנים ולבנות "עין הצבי" ומחנכים ממליצים עליהם הן בהנהגתם והן ביראת שמים.

שאלותי לכבוד תורתו שליט"א,

א. האם להביא קבוצות נוספות לארץ, על מנת שיחיו בגוש קטיף שהוא איזור דתי?

ב. האם לגייר בהודו או בארץ?

לשיחה הידועה בכ"ח ניסן תשנ"א:

"ב"ה, כ"ח ניסן תשנ"ג

א...

ב) עבור הרב אליהו שי אביחיל(ל)

1) להביא קבוצות נוספות וכו'.

2) לגיירם באה"ק.

3) להביא רווקים, לע"ע.

4) בנוגע לשאלה ה': כפי שיחליטו בעצמם.

5) ברכה להצלחה.

י.ל. גראנער".

הדרכה מדוקדקת

הרב אביחיל אכן פעל כהוראותיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א במענה, ובהמשך למכתבו הקודם שאל הרב אביחיל שנית באותו הנושא, לאחר חצי שנה, כאשר חלה התקדמות בפעילותה של 'עמישב'. ממכתב זה ניכר בהחלט עד כמה מענותיו והוראותיו של הרבי היוו יסוד לכל פעולותיה של 'עמישב':

"ב"ה, אור ליום ב' יוד בחשוון תשנ"ד

לכבוד האדמו"ר מנהיג הדור

מו"ר הרב הגאון מנחם

שניאורסון שליט"א

ברוקלין נ.י.

השלום והברכה וכל נועם ד',

כהמשך למכתבי אל כת"ר שליט"א ממוצאי ש"ק פרשת שמיני תשנ"ג, הנני להודות על תשובת כת"ר המהירה בענין הבאתם של הצעירים לגוש קטיף.

אמנם הבאנו 41 צעירים בב' לחודש מנחם אב והם נתקבלו יפה. הם עובדים חצי יום בחממות ולומדים יהדות ועברית בחצי היום השני. כ-15 מהם עתידים להתגייס כבר בחנוכה על מנת שיוכלו ללמוד תורה בישיבה. השאר יגויירו אחרי פורים וימשיכו את לימודיהם גם לאחר הגיור לפחות עד סוף השנה.

לפי התוכנית, כהדרכת כת"ר, בכוונתינו להביא עוד קבוצת צעירים בגודל דומה, תוך החודשים הקרובים, לתוכנית דומה.

ברצוני להעלות בפני כת"ר שליט"א שאלה בנושא זה בהתייחסות להוראתו הקודמת.

אגודתנו מקבלת תרומה מיוחדת לנסיעה של שלשה אנשים להודו לבדוק שם נושאים שונים הקשורים בפעילות אגודתינו. ועלתה השאלה...

א. יש חשיבות להבאת משפחות מהשבט לגוש קטיף על מנת ליצור קביעות לצעירים אשר יחוו קשר רב למקום עקב כך. וכן לחזק בזה את ידי אנשי הגוש.

ב. עקב ההוצאה העצומה הנדרשת להבאת שלשים משפחות (כמאה וחמישים נפש) לארץ בטרם גיור, כאשר אין סיוע לא בהבאתם וגם לא בעת לימודיהם מהסוכנות ומהמדינה, חשבנו, שאם כת"ר יסכים לכן, נוכל לסדר שאב בית דין מוכר ובעל הרשאה, יסע עמנו להקים ב"ד בהודו ולגייר שם את המשפחות הנבחרות לכן, אחר שהן חיות שנים רבות כיהודים.

ג. כך תתאפשר עלייתם ויתאפשרו לימודיהם בלא קשיים מיוחדים.

אנו נושאים את עינינו אל כת"ר שליט"א למען יורנו את הדרך הנכונה בענין זה.

א. האם להביא קבוצה של שלשים משפחות לגוש קטיף בהקדם האפשרי?

אלי יונה עם הרב אלימלך שיחי' שחר שהעלה את הכל על הכתב, ושלה את הדו"ח המלא לרבי. הפקס הוקרא לפני הרבי, כפי שסיפר המזכיר לאחר מכן - וחיוך של שביעות רצון נראה על פניו הקדושות...

סוף דבר

למעשה, אגודת 'עמישב' העלתה ארצה רק את בני שבט המנשה, שהתיישבו על פי הנחיותיו והוראותיו של הרבי ביישובי גוש קטיף. כמו כן, לבסוף נתנה הרבנות הראשית את אישורה וצוותים של בתי-דינים מטעמה נסעו להודו על מנת לבצע את הגיורים שם.

מעניין לציין את דברי המדרש אודות קיבוץ הגלויות בגאולה האמיתית והשלימה, אשר "לעתיד לבוא, כשאני עתיד לקבץ את ישראל מארבע פינות העולם, ראשון הוא מקבץ חצי שבט מנשה, שנאמר לי גלעד ולי מנשה" (פרקי דרבי אליעזר, פי"ז).

ובמיוחד על פי דבריו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בשיחה האחרונה ששמענו לע"ע - ש"פ ויקהל תשנ"ב, אין ספק שזהו בהחלט מסימני הגאולה, ש" (מעין) הענין ד"ויקהל" - הקהלת כל בני ישראל לארצנו הקדושה מארבע כנפות הארץ - הותחל כבר בפשטות, כפי שרואים זאת בזמננו זה . . שכמה וכמה מבני ישראל עלו לארצנו הקדושה. ואף שבכל הדורות היו כמה מישראל שעלו לארצנו הקדושה - הרי עתה הענין הוא שלא בערך לגמרי!..."

חשוב להבהיר - בשונה מייחסו המיוחד של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א להעלאת צאצאי עשרת השבטים לארץ וגירום המלא בידי אגודת 'עמישב', שונה ייחסו להעלאתם של שבטים אחרים, כדוגמת ה"פלאשים" באתיופיה, להם יוחס צד יהודי כלשהו במהלך שנים רבות מצד גורמים שונים. כן הוא במכתב שלפנינו מתאריך כ"ב כסלו ה'תשל"ז:

כ"ה

כ"ב כסלו ה'תשל"ז

ברוקלין נ.י.

מר אהרן שי' כהן

שלום וברכה:

ב. האם יסכים כת"ר שנגיירם בחו"ל להקל על הוצאות הבאתם ולימודיהם? (אנו מתקשים מאוד בהשגת הכסף).

הואיל והאיש הנוסע להביא את התרומה לצורך נסיעתינו עומד לנסוע בסוף השבוע לחו"ל אנו זקוקים לחוות דעתו לפני הנסיעה.

בצפייה לתשובתו ובברכת רפואה שלמה מאת רופא חולי עמו ישראל ומקבץ נדחיו.

בכבוד ובברכה,

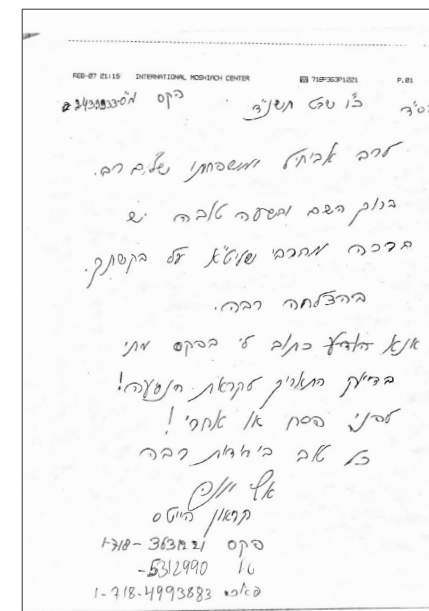
אליהו אביחיל - יו"ר."

(לע"ע לא הגיע לידינו המענה למכתב זה).

באותה שנה, ה'תשנ"ד, תכנן הרב אביחיל לצאת למסע נוסף בין בני השבטים בהודו. אל המסע הצטרף גם ידידו, ר' אלי שיחי' יונה - צלם החצר הנוודע בבית משיח 770 שזכה לקירובים רבים מהרבי, שגם תיעד מראות אותנטיים מהמסע. עד לסיום ההכנות לקראת הנסיעה, נסע ר' אלי בחזרה מארה"ק ל-770.

בהגיעו לניו יורק הגיעה לאזניו הידיעה שמספר רבנים בארץ עוררו שאלה על כל עניין הנסיעה, והוא הזדרז להכניס את השאלה על כך אל הקודש פנימה לבקשת ברכה. כעבור זמן קצר הודיעו לו מהמזכירות שכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א נתן את ברכתו: "ברכה והצלחה". ר' אלי מיהר לדווח על כך לרב אביחיל, ואכן המכשולים הוסרו והמסע יצא לדרכו.

בהגיעם למקום מגורי השבט, נערכה לכבודם קבלת פנים חגיגית בהשתתפות כל בני השבט מכל כפרי האזור. ר' אלי הסתובב בין הנאספים, חילק להם תמונות של הרבי ואף ניסה ללמד את הלהיט באותם זמנים - "משיח משיח"..." כשחזר ממסעו בהודו, ישב ר'

לאחרי ההפסק הארוך שמחתי לקבל מכתבו מח' כסלו ולהודיע משלומו הטוב.

לכתבו בנוגע לשיחה בענין הפלשים הישובים באטיופי', הנה בענין הכי רציני זה, שנתעורר עוד לפני כמה דורות, זהיר אני מלדבר בו, שהרי קשה להיזהר באיזה ביטוי וכו', ואין בידי הידיעות הדרושות לומר בענין דבר ברור.

ומה שחשוב עוד יותר, אשר בעוה"ר ענין הלכתי ומסובך כזה, הנוגע לדורות ולדורי דורות, ערבבו בו, מאז נתעוררה הבעי', שיקולים פוליטיים ומפלגתים, עד שהקובע בזה הוא מה טוב יותר בשביל ענינים אלה, ועד כך אשר ניסו להשפיע על כמה רבנים בנוגע ליחסם ודיבורם בבעיה זו.

ולמרבה הצער גם בימינו אלו, כמו שבודאי ידוע למר, חלק חשוב מהמטפלים בבעיה האמורה זה כמה וכמה שנים מתחשבים לא בטעמי הלכה ודיני תורתנו תורת אמת, כי אם בחישובים שאין להם כל שייכות לעצם הבעיה ומלבישים אותם כאילו זוהי השקפת תורה.

פשוט שאין בהאמור כוונה כלל וכלל למעט בעבודת מר שם בעזר גשמי ובעידוד הרוח וכו', אלא להבהיר שאיזו עמדה בזה מצדי, אפילו לומר שאין בידי ידיעות מספיקות כדי לחוות דעה בזה, נותנת מקום להתפרש באופן שאין כוונתי לזה כלל.

ולכן עד שתילקח כל הבעי' מהקלחת הפוליטית וחשובים אישיים שבין פלוני לפלוני וכו', חושב אני שאין לי הרשות לשוחח בזה. והרי ידוע מאמר חכמינו ז"ל, אשר דבר האסור (אפילו רק) מפני מראית העין אסור גם בחדרי חדרים.

והיה רצון אשר בעמדנו בחודש שנקודתו גם חנוכה, יארע נס הכי גדול - אשר יערה ה' רוח ממרום על כאו"א, שרק הוראת "תורתך" - תורתו של הקב"ה, מבלי כל שוחד איזה שיהי, ושמירת "חוקי רצונך" - ולא חוקי בני אדם, ובכוונה אחת (כסיום נוסח "ועל הניסים") "להודות ולהלל לשמך הגדול" - שמו של הקב"ה - המה ורק המה יהיו נר לרגלם ואור לנתיבתם של כל אחד ואחת מבני ישראל ובפרט העוסקים בצרכי ציבור וכו'.

ובזה שייכות גם לסיום מכתבו, להביע גודל קורת רוחי על המאבק שלו בענין "מיהו יהודי", אשר לאחרי כל ה"הסברים" אינו מובן כלל וכלל

בשכל הפשוט - ההתלהבות של מגיני "חוק" משונה זה מאיזו מפלגה שתהי' והביאור היחידי הוא רק הענין של נצחנות, שהרי "חוק" זה הוא היפך הצדק והיושר הן כלפי יהודים והן כלפי אינם-יהודים, ואין להאריך בדבר המצער וגם למותר הוא לדכותי'.

בכבוד ובברכה".

...

מענה נוסף מכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בכת"ק בענין הנ"ל (מאוצר המלך):

"לכתבו ע"ד [=על דבר] אי-המענה ע"ד: 1) הפלאשים - פס"ד בשו"ע [=פסק דין בשולחן ערוך] - (שלבד רב מארי דאתרא - בנוגע למילי דאתרא) אין חיוב על כאו"א לחקור ולברר שאלות וכו' -

אבל באם חקר ובריר ככל הצורך - חל ע"ז [=על זה] "לא תגורו מפני גו" ומחוייב לפרסם, אפילו באם לא ישמעו לו.

התחלתי החקירה - ותיכף ראיתי שהשקו"ט [=שהשקלא וטריא] בדברי פוסקים שלפני מאה שנים ויותר, ובנתיים היו מלחמות ונדודי אוכלוסיא (כולל - הנ"ל) וגזירות ושהכריחום לכו"כ [=לכמה וכמה] ענינים וכו' כמפורסם ובזה אין חקו"ד [=חקירה ודרישה] וכו' כמעט כלל וע"פ [=ועל פי] התחלה החקירה - קרוב לודאי שצריכים גיור גמור (או שאסורים לבוא בקהל) - ולא המשכתי יותר בהחקירה (ובפרט שרבנים שעל אתר ממשיכים בזה).

ובמילא אסור לי לפרסם דעה בזה - וגם הנ"ל אליו, הוא רק לבטל חשדו שכאילו לא שמתי לב למכתבו (שלא חשדתי אותו לאחרי ידידותנו שכו"כ שנים - שיחשדני בכך!)..."

קודם מים אחרונים יאמר על נהרות בבל

א עַל־נְהַרֹת וּבְבַל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם־בְּכִינוּ בְּזִכְרֵנוּ אֶת־צִיּוֹן : ב עַל־
 עַרְבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנוּ כְּנֹרֹתֵינוּ : ג כִּי שָׁם שְׁאַלְנוּ שׁוֹבֵינוּ
 דְּבְרֵי־שִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שְׁמַחַה שִׁירוֹ לָנוּ מִשִׁיר צִיּוֹן : ד אִיךָ נִשִּׁיר
 אֶת־שִׁיר יְהוָה עַל אֲדָמַת נָכַר : ה אִם־אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח
 יְמִינִי : ו תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי וְלַחֲכֵי אִמְלֵא אֲזַכְּרֵכִי אִם־לֹא אֵעֲלֶה אֶת־
 יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמַחְתִּי : ז זָכַר יְהוָה וּלְבַנֵי אָדָם אֵת יוֹם
 יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ וְעָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ : ח בְּתִפְכָּל הַשְׁדוּדָה
 אֲשֶׁרֵי שְׁיִשְׁלַם־לָךְ אֶת־גְּמוּלָךְ שְׁגִמְלַת לָנוּ : ט אֲשֶׁרֵי שִׁיאֲחֹז
 וְנִפֵץ אֶת־עוֹלָלֶיךָ אֶל־הַסַּלַע :

גור.

ואם הוא יום שלון אומרים בו חמנון יאמר זה:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב יְהוָה אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחַלְמִים :
 ב אֲזוּ יִמְלֵא שְׁחֹק פִּינוּ וְלִשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֲזוּ יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם
 הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים : ג הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
 הָיִינוּ שְׁמַחִים : ד שׁוֹבָה יְהוָה אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּגִיב :
 ה הַזֹּרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ : ו הַלֹּךְ יִלְךָ וּבִבְחָה נִשְׂא מִשְׁךְ
 הַזֶּרַע בְּאֵיבָא בְּרִנָּה נִשְׂא אֲלֵמַתִּיו :

א לְבָנֵי־קִנְחַ מְזֻמָּר שִׁיר יְסִידְתוֹ בְּהִרְיֵי־קַדְשׁ : ב אֶהֱבֵ יְהוָה
 שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכָּנוֹת יַעֲקֹב : ג נִכְבְּדוֹת מְדָבָר בָּךְ
 עִיר הָאֱלֹהִים כְּלָה : ד אֲזַכִּיר וְרַהֵב וּבְכָל לֵידְעֵי הַנָּה פְּלִשְׁתִּי
 וְצוֹר עִם־כּוֹשׁ זֶה יִלְד־שָׁם : ה וּלְצִיּוֹן יֹאמֶר אִישׁ וְאִישׁ יִלְד־בָּהּ
 וְהוּא יִכְוֶנֶה עֲרִיּוֹן : ו יְהוָה יִסְפֹר בְּכֹהוֹב עַמִּים זֶה יִלְד־שָׁם כְּלָה :
 ז וְשָׁרִים כְּחַלְלִים כָּל מַעֲנֵי בָךְ :

א זְכָרָה אֶת־יְהוָה בְּכִלְעֵת תְּמִיד תִּהְלְתוּ בְּפִי : סוֹף דְּבַר
 תְּכַל נִשְׁמַע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרֵא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׂמֹד בִּיְהוָה
 כְּלֵי־הָאָדָם : תִּהְלְתוּ יְהוָה יְדְבַר־פִּי וַיְכַרְךָ כְּלֵי־בֶשֶׁר שָׁם קָדְשׁוֹ
 לְעוֹלָם וָעֶד : וְאֲנַחְנוּ וְנִכְרַךְ יְהוָה מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ :

קודם מים אחרונים יאמר פסוק זה:

זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת אקרו מאל :

תו"א (א) תהלים קלז: (ב) שם קכו: (ג) שם פז: (ד) שם לד: (ה) קהלת יב: (ו) תהלים קמה: כא: (ז) שם קטו: יח: (ח) איוב כ: כט:

ואמר מים אחרונים יאמר פסוק זה:

וַיְכַרְבֵר אֵלֵי יְהוָה הַשְׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה :

אם מנכין בויוון אומר המנכין

הב לן ונכריה:

(או גליא רבותי מיר וועלין בענטשין):

ועוין המסובין יהי שם יהוה מכרה מעתה ועד עולם:
 המנכין אומר ברשות מרנן ורבנן ורבתי נכרה שאכלנו משלו:
 ועוין המסובין ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו:
 ומי שלא אכל עמהם עונה ברוך ומכרה שמו תמיד לעולם ועד:
 ואם הם עשרה אומר המנכין נכרה אלהינו שאכלנו משלו:
 ועוין המסובין ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו:
 ומי שלא אכל עונה ברוך אלהינו ומכרה שמו תמיד לעולם ועד:

בסעודה נשואין אומר המנכין

נכרה אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו:

ועוין המסובין

ברוך אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזֶּה אֶת־
 הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים הוּא־
 נוֹתֵן לָחֶם לְכָל־בֶּשֶׂר כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ : וּבְטוֹבוֹ
 הַגְּדוֹל עִמָּנוּ תְּמִיד רַא־חֶסֶד לָנוּ וְאֵל יַחֲסֵר־לָנוּ מְזוֹן
 לְעוֹלָם וָעֶד : בְּעֶבֶר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל כִּי הוּא אֵל זָן
 וּמְפָרֵס לְכָל וּמַטִּיב לְכָל וּמְכִין מְזוֹן לְכָל־בְּרִיּוֹתָיו
 אֲשֶׁר בְּרָא כְּאֹמֹר פּוֹתַח אֶת־יְדֶךָ וּמִשְׁבּוֹעַ לְכָל־חַי
 רְצוֹן: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַזֶּה אֶת־הַכֹּל :**

גודה לך יהוה אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה
 ורחבה ועל שהוצאתנו יהוה אלהינו מארץ מצרים
 ופדיתנו מבית עבדים ועל־בריתך שחתמת בבשרנו ועל
 תורתך שצמדתנו ועל חקוקך שהודעתנו ועל חיים חן וחסד
 שחוננתנו

תו"א (א) יחזקאל מא: כב: (ב) תהלים קמה: טז:

שחוננתנו ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד בכל יום ובכל-עת ובכל-שעה :

במנוחה ופורים אומרים כאן ועל הנמים ואם שכח אזי כשיגיע אלל הרממן יאמר הרממן הוא יעשה לנו נסים : כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי וכו' :

ועל הנפים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה :

<p>לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה בשעמד עליהם המן הרשע בקש להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טרף וגשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שבט עשר הוא- חדש אדר ושללם לבוז ואהיה ברחמיה הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את ממלכתו ותשבות לו גמולו בראשו ותרו אותו ואת בניו על העץ :</p>	<p>לחנוכה בימי מתתיהו גדיאסון כהן גדול חשמונאי ובניו בשעמדה מלכות זין הרשעה על עמק ישראל להשבתם הורחה ולהעבירם מחוק רצונה ואפה ברחמיה הרבים עמדה להם געת צרתם רבת את ידיכם הנף את- דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וקמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך וקה עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן בהיום הזה ואחר כך באו כנה לרביר ביחיה ופנו את ימיבולך וטחרו את מקדשך ותדליקו גרות בהצרות קדשך וקבעו שמונת ימי הנה אלו להודות ולהלל לשמה הגדול :</p>
---	--

ועל הכל יהוה אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך ותברך שמה בפי כלחי תמיד לעולם ועד : פכתוב ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך : ברוך אתה יהוה על הארץ ועל המזון :

רחם יהוה אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית

ת"א א) דברים ח י

דוד משיחך ועל תבית הגדול והקדוש שנקרא שמה עליו : אלהינו אבינו רענו (בשבת * רוענו) זוגנו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו והרוח לנו יהוה אלהינו מהרה מבר-צרותינו : ונא אל-הצריכנו יהוה אלהינו . לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם כי אם לידך המלאכה הפרתיהת הקדושה והרחבה שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד :

שנה רצה והחליצנו יהוה אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך * לשבתו ולנוחיו באהבה כמצות רצונך * וברצונך הניח לנו יהוה אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו * ובראנו יהוה אלהינו בנחמת ציון עירך * ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל התשועות ובעל הנחמות :

בר"ח וכו' ע' וכו' מ' כ"ח
אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא * ויגיע ויראה וירצה * וישבע ויפקד ויזכר * ויברנו ויפקדנו * ויכרונו אבותינו * ויכרונו משיח בן דוד עבדך * ויכרונו ירושלים עיר קדשך * ויכרונו כל-עמך בית ישראל לפניך לפני ישיה לטובה * לחן ולחסד ולרחמים ולחיים טובים ולשלום * ביום ברי"ח ראש חודש הזה * בפסח חג המצות הזה * בשבועות חג השבעות הזה * בסוכות חג הסוכות הזה * בשמ"ע שמיני עצרת חג הזה * ברי"ח הזקרון הזה * בשלש רגלים (חורף מחש"מ) וכו' * ביום טוב מקרא קדש הזה וזכרנו יהוה אלהינו בו לטובה * ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים טובים : ובדבר ישועה ורחמים חוס ורחנו ורחם עלינו והושיענו כי אליה עלינו * כי אל מלך חנון ורחום אתה :

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו * ברוך אתה יהוה בנה ברחמיו ירושלים * אמן :

שכח ולא אמר לה שנת אפילו בסעודה שלשית אם הוא קודם שקיעת החמה וזכר קודם ברכת הטוב והמעט לומר :

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו

* וזיום ט"ו

וְשָׁלוֹם וְכָל-טוֹב וּמְכַל-טוֹב לְעוֹלָם אֵל יַחְסְרֵנוּ :
 הַרְחֵמְנוּ הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד : הַרְחֵמְנוּ הוּא
 יִתְבָּרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ : הַרְחֵמְנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר
 וָדוֹר וַיִּתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד וּלְנֶצַח נִצְחִים וַיִּתְהַדָּר בְּנוֹ
 לְעַד וַיְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים : הַרְחֵמְנוּ הוּא יִפְרֹנְסֵנוּ בְּכָבוֹד :
 הַרְחֵמְנוּ הוּא יִשְׁבֹּר עוֹל גְּלוּת מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ וְהוּא
 יוֹלִיבֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ : הַרְחֵמְנוּ הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה
 מְרֻבָּה בְּבֵית זֶה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שְׂאֵבְלֵנוּ עָלָיו : הַרְחֵמְנוּ
 הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת-אַלְהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב וַיְבַשֵּׁר
 לָנוּ בְּשׁוֹרֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וּנְחֻמוֹת : הַרְחֵמְנוּ הוּא
 יִבְרַךְ אֶת-אֲבֵי מוֹרֵי בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת-אֲמֵי מוֹרְתֵי
 בְּעַלְת הַבַּיִת הַזֶּה אוֹתָם וְאֶת-בִּיתָם וְאֶת-זֶרְעָם וְאֶת-
 כָּל-אֲשֶׁר לָהֶם אוֹתָנוּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר לָנוּ : כְּמוֹ שֶׁבְּרַךְ
 אֶת-אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב בְּבַל מְבַל כָּל בֶּן
 יִבְרַךְ אוֹתָנוּ (בְּנֵי טִיָּה) בְּלָנוּ יַחַד בְּבְרָכָה שְׁלֵמָה
 וְנֹאמֵר אָמֵן :

מְקוֹרֵם יְלַמְדוּ עָלָיו וְעָלֵינוּ זְכוּת שְׁתַּחֲוֶה לְמִשְׁמַרְת שְׁלוֹם וְנִשְׂא
 בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה מֵאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָא חֵן וְשִׁכָּל
 טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם : הַרְחֵמְנוּ לְבֵרִית מִלֵּה חֲמֵצָא לְקַמֵּן ע' 95.

בשנת הרחמן הוא ינחילנו ליום שפלו שבת ומנוחה לחיי העולמים:
 ב"מ הרחמן הוא יחדש עלינו את ההודש הזה לטובה ולברכה:
 ב"מ הרחמן הוא ינחילנו ליום שפלו טוב:

בסוכות הרחמן הוא יקים לנו את סבת דוד הנופלת:
 ל"ה הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה:

לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וּלְבְרִית * בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת : וְאִם טַעַם וְלֹא אִמֵּר יַעֲלֶה וַיִּבֹּא בְיוֹם אֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן
 וּלְשִׁמְחָה אֶת-יָוִם חַג (פְּלוּגִי) הַזֶּה * בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל
 וְהַזְּמִינֵם : בְּר"ה אֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
 נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזַכְרוֹן אֶת-יָוִם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה *
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַזְּכָרוֹן : בְּחַטְמֵי אֹמֵר בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן מוֹעֲדִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת-יָוִם חַג (פְּלוּגִי) הַזֶּה : (וְאֵינוֹ חוֹסֵם) וְכֵן בְּר"ה אֹמֵר בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן רֵאשִׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל לְזַכְרוֹן : וְאֵינוֹ חוֹסֵם : וְאִם חַל יוֹ"ט (אוֹ ר"ה אוֹ ר"ח) בְּשַׁבַּת וְלֹא הוֹכִיר לֹא שֶׁל
 שַׁבַּת וְלֹא שֶׁל יוֹ"ט (אוֹ ר"ה אוֹ ר"ח) כּוֹלֵן יַחַד וְאֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת
 וּלְבְרִית * וַיָּמִים טוֹבִים (בְּחַטְמֵי וּמוֹעֲדִים) לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת-יָוִם
 חַג (פְּלוּגִי) הַזֶּה (בְּר"ה) וַיָּמִים טוֹבִים לְזַכְרוֹן אֶת-יָוִם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה
 בְּר"ה וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים לְזַכְרוֹן * וְחוֹסֵם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת
 וּיִשְׂרָאֵל * וְהַזְּמִינֵם : בְּר"ה וַיּוֹם הַזְּכָרוֹן : בְּר"ה וְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים :

וכל כשנוכח קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אבל אם נוכח אחר שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אפילו לא
 אמר אלא חיבה ברוך בלבד כריך לחזור לראש. ב"ה בשבת ויו"ט של שלש רגלים אבל בחט"מ ור"ח אם לא נוכח
 עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר וכן בסעודה שלישיית של שבת ויו"ט וכן ב"ה ביום אבל בליל ר"ה חזר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל * אֲבִינוּ
 מְלַכְנוּ * אֲדִירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹמְלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ * קְדוֹשֵׁנוּ
 קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמְּלַךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב
 לְכָל בְּכָל יוֹם וַיּוֹם * הוּא הַיָּמִיב לָנוּ * הוּא מְמַיב לָנוּ *
 הוּא יִיטִיב לָנוּ * הוּא גּוֹמְלָנוּ הוּא גּוֹמְלָנוּ הוּא יְגַמְלָנוּ
 לְעַד * לַחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים * וּלְרוּחַ הַצְּלָה וְהַצְּלָחָה *
 בְּרָכָה וַיְשׁוּעָה * נְחֻמָּה פְּרִנְסָה וּבְרִכְיָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים
 וְשָׁלוֹם

הַרְחֵמֵן הוּא יִזְכֵּנוּ לְיָמֹות הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא • כְּגִדְלֵי
(בשנת וי"ט ור"ח * כְּגִדְלֵי) יְשׁוּעוֹת מְלָכֹוּ וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחֹו
 לְהַנִּדּוּ וְלִזְרָעוֹ עַד עוֹלָם : עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמוֹי הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
 עֲלֵינוּ וְעַל כְּלֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

יִרְאוּ אֶת־יְהוָה קִדְשׁוֹ כִּי־אֵין מַהְסוֹר לִירְאוֹ : כְּפִירִים רָשׁוּ
 וְרָעִבוּ וּרְדִשׁוּ יְהוָה לֹא־יִחַסְרוּ כְּלִיטוֹב : הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־
 טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ : פִּתַּח אֶת־יְרֵךְ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכִלְחֵי רְצוֹן :
 כְּרוֹךְ הַגְּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מְבַטְחוֹ :

ומנך על הסם

כְּרוֹךְ אֶתְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן :

נוסח ברכה אחרונה מעין שלש

על חגשיל של ה' מניי דגן ועל היין ועל פירות מו' המניס שהם גפן חלונה ורמון זית ומתורה ואם אכל פירות מו' המניס ומניי מונות ושמה יין יכלול הכל בברכה אחת ואמר כך על הממיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל חנוכה השדה ועל ארץ חמדה כו' וחסום ונודה לך על הארץ ועל הממיה ועל פרי הגפן ועל הפירות כג"י על הארץ ועל הממיה ועל פרי הגפן והפירות:

כְּרוֹךְ אֶתְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל־

<small>על ה' מניי דגן</small>	<small>על היין</small>	<small>על פירות מו' מניס</small>
הַמְּתִיחָה וְעַל תְּבַלְבְּלָהּ	הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן	הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ

וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל־אֲרֵץ חֶמְדָּה טוֹבָה וְרִחְבָּה שְׂרָצִית
 וְהַנְּתַלְתָּ לְאַבֹּתֵינוּ לְאַכּוֹל מִפְּרִיָהּ וְלִשְׂבֹּעַ מִמְּטוֹבָה רַחֵם נָא
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל־יְרוּשָׁלַם עִירְךָ וְעַל־צִיּוֹן
 מְשֻׁבֵּן כְּבוֹדְךָ וְעַל־מִזְבִּיחֶךָ וְעַל־חֵיקְלֶךָ וּבְנֵה יְרוּשָׁלַם עִיר
 הַקִּדְשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ • וְשִׁמְחֵנוּ בָּהּ וּנְבַרְכֶךָ
 בְּקִדְשָׁה וּבְמַהֲרָה • בשנת ור"ח וְרָצָה וְתַחְלִיצֵנוּ בַּיּוֹם הַשְּׂפָתַת הַזֶּה :
כ"ח וי"ט * וְזָכְרֵנוּ לְטוֹבָה כ"ח בַּיּוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ הַזֶּה כ"ח בַּיּוֹם הַזֶּה וְזָכְרוּן
 הַזֶּה כִּסְמַח בַּיּוֹם תַּג הַמְּצוֹת הַזֶּה בשנות בַּיּוֹם תַּג הַשְּׂבָעוֹת
 הַזֶּה כִּסְמוֹת בַּיּוֹם תַּג הַסְּפֹת הַזֶּה בשמ"ט בַּיּוֹם שְׁמִינֵי עֶצְרַת הַחַג
 הַזֶּה

* ונחול המועד

תו"א (א) תהלים יח נא : (ב) ש"ב כב : (ג) תהלים לד י : (ד) שם לד יא : (ה) שם קלו א : (ו) שם קמה טז : (ז) ירמיה ז ז :

<small>על ה' מניי דגן</small>	<small>על היין</small>	<small>על פירות מו' מניס</small>
הַמְּתִיחָה • כְּרוֹךְ אֶתְּהָ	פְּרֵי־הַגֶּפֶן • כְּרוֹךְ אֶתְּהָ	תְּפִרוֹת • כְּרוֹךְ אֶתְּהָ
יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל	יְהוָה עַל־הָאָרֶץ וְעַל	יְהוָה עַל־הָאָרֶץ
וְעַל־הַמְּתִיחָה :	פְּרֵי הַגֶּפֶן :	וְעַל־תְּפִרוֹת :

ברכה אחרונה על שאר אוכלין ומשקין:

כְּרוֹךְ אֶתְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת
 וְחֶסְרוֹנֵן עַל כָּל מַה־שְּׂבָרָאתָ לְהַחְיוֹת בָּהֶם נִפְשׁ כְּלִיחֵי •
 כְּרוֹךְ חַי הָעוֹלָמִים :

הרחמן לברית מילה

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אֲבֵי הַיֶּלֶד וְאִמּוֹ • וְיִזְכֵּנוּ לְגִדְלוֹ לְחַנּוּכוֹ
 וְלַחֲבֻמוֹ • מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְּאָה יִרְצָה דָמוֹ • וַיְהִי יְהוָה
 אֱלֹהָיו עַמּוֹ :

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ בְּעַל בְּרִית הַמִּילָה • אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת
 צְדָק בְּגִילָה • וַיִּשְׁלַם פְּעָלוֹ וּמְשֻׁבְּרָתוֹ כְּפֹלָה • וַיְהַגְדֵנוּ
 לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה :

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ רֵךְ הַנְּמוּל לְשִׁמּוֹנָה • וַיְהִיו יָדָיו וְלִבּוֹ
 לְאֵל אֲמוֹנָה • וַיִּזְכֵּה לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה • שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים בַּשָּׁנָה :

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ הַמָּל בָּשָׂר הָעֵרְלָה • וּפְרַע וּמְצִין דָּמֵי
 הַמִּילָה • אִישׁ הַיָּרֵא וְרֵךְ הַלֵּבֵב עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה • אִם
 שְׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֵׂה לָּהּ :

הַרְחֵמֵן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחוֹ הַחַדָּשׁ תָּמִיד • בְּזִכּוֹת חַתָּן
 לְמוֹלוֹת דָּמִים • לְבָשָׂר בְּשׂוֹרֹת טוֹבוֹת וְנַחוּמִים • לְעַם
 אֶחָד מְפֹזָר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים :

הַרְחֵמֵן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בַּחֵן צְדָק אֲשֶׁר לְקַח לְעִילּוֹם • עַד הַיּוֹכֵן
 כְּסָאוֹ בְּשִׁמְשׁ וַיְהִי־לָנוּ • וַיִּקְרַט פְּנֵינוּ בְּאַדְרָתוֹ וַיִּגְלוֹם •
 בְּרִיתֵי הַיְתָה אֶתְּהָ חַיִּים וְהַשְּׁלוֹם : וגומרים ברכת המזון.

